

ALGUNES NOTÍCIES INÈDITES SOBRE LA QÜESTIÓ XUETA EN EL SEGLE XVIII

FRANCESC RIERA MONTSERRAT

Quan els Gremis s'assabantaren que els xuetes havien demanat al rei Carles III (1759-1788) que les fos concedida la seva igualtat amb tots els altres mallorquins, aquells s'ulseren de tal manera que immediatament movilitzaren les seves possibles influències a fi d'evitar un cop que ells consideraven funest, car creien que havia de repercutir en la seva economia i la seva tradicional organització tan tancada des de feia molts d'anys a qualsevol xueta.¹ El dietarista Amorós diu que l'any 1773 "per voler entrar los xulletes en los oficis, en los graus, y pretenir en el servici del Rey, qualsevol puesto, se juntaren tots los gremis, y los quatre claustros y notaris, y algunas comunidats, per impedirlos. La Ciutat tragué un algutzir, un tamborer, dos qui escorxen en la Pescateria, y los Forners els missatges que tenia lo Ofici per la infamia de xulletas. Se ocasionà por el plet del sastre xulleta".² El Gremis, ja molt sensibilitzats pel plet sorollós que els Sastres tenien amb uns Cortès i que durà una infinitat d'anys, davant la possibilitat que els xuetes aconseguissin el que demanaven, entraren en un estat d'excitació indescriptible. Cercant aliats per la seva causa, el 20 de juliol del 1773 acudiren a la Universitat, on en presència dels Col·legis de Teologia, Cànon i Lleis, Medicina i Filosofia llegiren la representació següent: "Muy Iltres. Sres.: los electos de los quatro Gremios más principales de esta Ciudad en representación de todos los Gremios compuestos de Christianos viejos de este Reyno... exponen a V. S. que han tenido positiva noticia cómo los de la Calle del Saxell, vulgo Chulletas, han presentado Memorial a S. M. pidiendo mande sean admitidos a toda especie de Gremios, Colegios, Artistas, Boticarios. Médicos, Abogados, Diputados, Síndico Personero, Monjas, Frayles, Clérigos, y a todo lo

¹ Sobre la conducta racista dels Gremis vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT "Lluites antixuetes en el segle XVIII". 1973. pàgs. 36-54.

² A.H.M. MISCELANEA PASCUAL Vol. VI. "Noticiari de Tomàs Amorós 1740-1800" pàg. 232 b. Sobre el plet del sastre xueta vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT op. cit. pàgs. 55-78.

demás que puede aspirar qualquier cavallero; allegando siniestramente haver pasado su quarta generación del Judaísmo,³ y respecto que esta representación se dirige y termina no sólo al desdoro de los Gremios de esta Ciudad, sí también a los Colegios de Artes Liberales de esta Universidad, pues aspiran los chulletas a ser admitidos por Médicos, Abogados, etc. parece que a V. S. y a toda la Universidad corresponde el resguardarse de esa notabilísima infamia; y con la mayor solicitud precaver y cortar tan pestilentes progresos como tiene proyectada a S. M. semejante clase de gente por lo que esperan los referidos Gremios que V. S. manden convocar toda la Universidad a fin de parecer con representación, o del mejor modo les parezca ante S. M., haciéndole presente las funestísimas consecuencias que de semejantes intentos pueden ocasionarse a todos los Christianos Viejos de esta Isla. El desdoro e infamia que resultaría a todos los Claustros de admitir en Colegios tan infame y despreciable clase de gente; favor y gracia que esperan conseguir de V. S. etc etc".⁴

La Universitat acordà: "que dicha representación se tendrá presente en su lugar y tiempo".

El 23 de juliol del dit any els gremis anaren a l'Ajuntament amb la mateixa petició, si bé alteraren el text per recordar als regidors "que V. SS. son padres de la patria y deven con el mayor esfuerzo conservar el candor con que hasta de aquí se ha havido y sabido mantener con la mayor entereza los moradores de toda esta Ysla a expensas de crecidas sumas; esto se dirige a extender su mancha a todo este Revno para que sea menos reparable en ellos tan notabilísimo defecto de tantas reincidencias en el Judaísmo: Una de las mayores glorias de Mallorca es haverse mantenido los Christianos Viejos separados de los de la Calle por tantos siglos, cuya entereza celebran y sumamente encarecen los muchos Autores Extranjeros. De esta gloria y excelencia nos quieren privar los referidos Chulletas, pretendiendo con sus súplicas quitarse el connotado que llevan sobre sí, tener cabida y ser miembros de todos los Gremios y Colegios de Mallorca, y aun aspirar a lo sumo del Estado que es regentar los empleos que pertenecen a los Cavalleros y Nobleza de Mallorca: V. SS. están bien noticiosos de la calidad y clase de esta gente, en qué opinión los ha tenido Mallorca y actualmente los tiene, sirviéndole de recordación para que se asienta a sus proyectos que el más miserable no ha querido emparentar con ellos; y si alguno por engaño lo ha practicado ha sido borrón y mancha perpetua de su familia y conceptuada su descendencia con la misma nota e infamia que los de la Calle: bien notorias son a V. SS. sus tan repetidas reinci-

³ Era conegut de tothom el que el rei Carles III no era partidari de perpetuar la nota d'infàmia sobre els descendents dels condemnats per la Inquisició.

⁴ A.U.L. "Resoluciones desde 1772 ad 1778" n.º 8 fol. 155-158.

dencias al Judaísmo, lo que los ha acrecentado una ojeriza implacable de los Christianos Viejos, para todo lo qual a V. SS. suplican se sirvan advertir tan perniciosas solicitudes intentadas por los Chulletas; y como Padres de la Patria interponer los más saludables y activos remedios para impedir proyectos perjudiciales y sumamente indecorosos a todo este Reyno a fin de que se conserve el candor y limpieza que hasta de aquí se ha tenido y notado en los naturales de él etc. etc".⁵

Els regidors de la Sala respongueren: "que graduando la Ciudad que el golpe es más perjudicial a el lustre y honor con que en todos tiempos se ha mantenido y que validos esta manchada gente de la prepotencia que les ha atribuído sus muchos caudales, conseguidos ambiciosamente en perjuicio público, estancando en su poderosa mano la mayor parte de negocios del Comercio con la indecible unión propia de su ínfima clase y bien conocida entre todas las naciones, se han excusado en todos los tiempos con figurados pretextos y quasi fingida religión, sin embargo de sus conocidas y notorias reincidencias en el Judaísmo, de sembrar con depravación sus ideados proyectos, dirigidos como el de ahora a confundirse con los Christianos Viejos de este Reyno para de este modo afianzar su subsistencia con la libertad que les produciría el transcurso del tiempo, borrado de la memoria de las gentes las iniquidades en que con reiteración han delinquido; Resolvieron unánimes y conformes poner a la consideración de S. M. por medio de las más reverentes representaciones los atentos que ocurren, a fin de conseguir de su Real Piedad en beneficio, conservación del catolicismo, el desprecio de quanto intenta esta manchada gente, contra el arreglo sabiamente dispuesto para que conocidos por todos los Christianos Viejos puedan ser estos vigilantes centinelas a sus operaciones. Y comisionaron al mismo tiempo para practicar qualesquiera diligencias que sobre el asunto se ofrezcan... a los cavalleros regidores Francisco Pizá y D. Antonio Togores".⁶ Encara que la cita ha estat una mica llarga, pens que bé s'ho val perquè és una mostra preciosa de la literatura burocràtica del temps.

Amb aquestes dues demandes, els Gremis aconseguiren movilitzar la Universitat i l'Ajuntament contar els xuetes, per més que hem de creure que tant una com l'altre no necessitaven que els empenguessin gaire per plantar cara a aquells, ja que a Mallorca l'ambient antixueta era gairebé general.

D'antuvi, la Universitat el 30 d'agost acordava nomenar un apoderat a Madrid per tal d'esbrinar què hi havia de ver en totes aquelles acusacions dels Gremis, i si resultaven certes, llavors fer present al

⁵ A.M.P. "Ayuntamiento de 1773. Abastos" fol. 94-96.

⁶ A.M.P. id. id. id.

Consell de Castella que les demandes dels xuetes eren contràries a l'honor i estatuts de la Universitat aprovats pel rei i que podien ser motiu de molts de perjudicis públics.⁷

L'assumpte degué seguir els seus tràmits legals d'una manera lenta, com es de rúbrica que siguin tots aquests afers, i fins el 5 de febrer del 1775 no trobam cap notícia del cas en el Llibre de Resolucions de la Universitat; però en l'esmentada data hi hagué junta del Claustre on fou llegida una carta del 10 de desembre passat que D. Andrés Maján y Moreno, apoderat, havia remesa des de Madrid juntament amb una còpia de l'allegació que en nom de la Universitat havia presentat al Consell de Castella per fer la guitza als xuetes. El Claustre es mostrà conforme en tot i acordà que es pagàs a Maján el que se li devia pels seus serveis, i fins i tot manifestaren que creien que ja havien complit amb el seu deure de fer avinent a la Cort que els xuetes no podien rebre graus acadèmics. Cal dir que el 17 d'octubre del 1774, Maján ja havia escrit a la Universitat donant compte de l'estat de l'afer dels xuetes en el Consell i demanant també que li enviassin els Estatuts de la nostra principal institució docent en el termini de vuit dies. Afegeix que la Ciutat i l'Estat Eclesiàstic, representat pels canonges, ja havien presentat els seus escrits.⁸ Efectivament, els Estatuts de la Universitat impresos el 1698 manaven d'una manera taxativa que ningú no podia graduar-s'hi "que tenga algún impedimento público de sangre no limpia, de malas costumbres o de otra infamia pública".⁹

En l'allegació que presentà Maján al Consell es demana que els xuetes, d'acord amb els privilegis de la Universitat, siguin declarats inhàbils i incapaços de graduar-se. Fa un resum històric de la Institució des de l'Edat Mitjana fins al regnat de Carles II; recorda el que manaven els Estatuts sobre els de "sangre no limpia"; fa la inevitable menció als Actes de Fe del 1675, 1679 i 1691, el de la famosa Cremadissa, i acaba afirmant que "una estirpe que se conservava separada del demàs comerç y que miraban con horror por la perfidia y costumbres que havian dado materia a la justicia del Tribunal de la Inquisición... y así nunca pueden ser individuos de una Universidad que tiene leyes particulares autorizadas para no admitirlos y obligación de observar literalmente su tenor".¹⁰

⁷ A.U.L. "Resoluciones desde 1772 ad 1778" n.º 8. fol. 169-169 b.

⁸ A.U.L. id. id. id. fol. 243.

⁹ "Constituciones, Estatutos y Privilegios de la Universidad Luliana del Reyno de Mallorca. En la Empronta de Melchor Guasp. Impresor de la Universidad, y Reyno de Mallorca, año 1698". pàg. 126. Vid. també JAIME LLADÓ FERRAGUT "Historia del Estudio General Luliano y de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Mallorca" 1973. En les pàgines 164-166 tracta els problemes entre la Universitat i els xuetes.

¹⁰ A.U.L. "Resoluciones desde 1772 ad 1778" n.º 8 fol. 260 b i següents.

A l'Ajuntament, que per aquest temps ja s'havia posat d'acord amb els canonges i amb la Universitat per fer un front comú contra els xuetes, hi hagué sessió el 27 d'octubre del 1775 i s'hi llegí una carta vinguda de Madrid i adreçada a D. Francesc Pizà i a D. Francesc Boix de Berard, regidors en la qual es comunicava que dies abans hi havia hagut junta a Madrid de tots els qui duïen el plet contra els xuetes, que eren D. Antonio Alarcón, advocat per la ciutat de Palma; D. Bernardo Cantero, per la Universitat; D. Miguel Gaínda, pels canonges; D. Francesc Ferrer de Sant Jordi, canonge de la seu de Mallorca, i D. Miguel Gaietà Soler. La junta va durar des de les 3'30 de la tarda fins a les 8 del vespre i s'hi examinaren els papers que en defensa pròpia havien presentat els xuetes. Sobretot un manifest imprès de 14 plegs. Es va acordar d'imprimir-ne un altre de part de la Ciutat per refutar el d'aquells, sempre que s'obtingués l'obligat permís. Un dia assenyalat hi havia hagut junta dels advocats de la Ciutat amb D. José Linares, advocat dels xuetes; com que la cosa havia trascendit, la junta havia estat tan concorreguda "que más no cabian en la sala primera del Gobierno del Consejo donde se ve este negocio, pues no puede ponderarse el rumor que se ha esparcido en esta Corte con motivo de este expediente". Acaba dient que si els assistents haguessin pogut votar, haurien votat contra els xuetes, però que el fiscal i els altres membres del Consell estan encaparroats a sostenir els xuetes i les seves pretensions.¹¹

A la sessió del 3 de març del 1777, quan l'Ajuntament de Ciutat i tots els altres de Mallorca junt amb els clergues i els religiosos estaven engrescats en una batalla descomunal amb el bisbe Guerra que perseguia el culte al beat Ramon Llull i protegia els xuetes, el síndic personer, en dita sessió, després de fer un poc d'història de l'assumpte dels xuetes i del seu intent d'entrar als Gremis, i recordar de bell nou que sempre havien estat exclosos de l'exèrcit, acabà dient que els bisbes de Mallorca mai no els havien volgut ordenar; i apuntant contra el bisbe Guerra afegí: "ni concederles dimisorias para ello a excepción de alguno que sin noticia de la Ciudad mereció esta distinción". Això ho deia perquè el bisbe Guerra havia concedit dimissòries a alguns xuetes per ordenar-se fora Mallorca, cosa que havia indignat l'Ajuntament fins el punt que gosà demanar al bisbe que les anul·là.¹²

En aquells anys la lluita entre xuetes i antixuetes tant a Mallorca com a Madrid fou d'una tenebrosa espectacularitat, fins que després de moltes peripècies que jo cont en el pròleg d'un llibre que no tarda-

¹¹ A.M.P. "Ayuntamiento de 1775. Abastos" fol. 175-183.

¹² A.M.P. "Ayuntamiento de 1777. Política y Abastos" fol. 32-34. Quant a les baralles dels mallorquins amb el bisbe Guerra a causa de la qüestió xueta vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT "Lluites antixuetes en el segle XVIII" pàgs. 97-101.

rà gaire a sortir acabà l'afer amb la publicació de les famoses Reials Cèdules de Carles III. La primera del desembre del 1782, en què declarava que els xuetes podien habitar allí on volguessin en igualtat de condicions que els altres mallorquins. La segona de l'octubre del 1785 en què se'ls declarava aptes pel servici dels exèrcits de mar i terra; i la tercera de l'abril del 1788 per la qual eren declarats idonis per exercir qualsevol ofici.¹³

A la sessió de l'Ajuntament del 13 de gener del 1783, els regidors s'assabentaren de la primera de les Reials Cèdules, cosa que els degué caure com una escopetada; però el rei era el rei i no quedava altre remei que acalar el cap i obeir. I el que és pitjor encara, la Reial Audiència publicà el següent pregó: "Manda el Rey (que Dios guarde) por su Real Cédula dada en Madrid a 10 de Diciembre del año pasado de 1782: Que a los individuos del barrio llamado de la Calle de esta Ciudad no sólo no se les impida habitar en qualquier otro sitio de la Ciudad o Isla, sino que se les favorezca y conceda toda protección, y que no se les insulte ni maltrate, baxo pena a los que contravinieren de quatro años de Presidio si fuesen Nobles, i otros tantos de Arsenales si no lo fuesen, y de ocho al servicio de la Marina si fuesen de corta edad. Palma 7 de Febrero de 1783".¹⁴

També la Universitat era assabentada de la primera de les Reials Cèdules per una comunicació de D. Pedro Escolano de Arrieta datada el 17 de desembre del 1782, i els nostres catedràtics que, com els regidors, tant i tant havien fet per safalcar els xuetes també hagueren de dir amén.¹⁵ Igualment per una carta del 17 de desembre del 1782, els canonges de la nostra seu, antixuetes insignes, que amb la Universitat i l'Ajuntament havien estat els capdavanters de l'escomesa antisemita, rebien la nova de la publicació de la primera Reial Cèdula. Però els nostres canonges davant un infortuni tant calamitós feren el cor fort i contestaren a D. Pedro Escolano de Arrieta amb la carta següent: "Muy Señor mio: El cavildo de esta S. I. tuvo presente la de V. S. con la adjunta Real Cédula de S. M. en la qual se manda a los individuos del Barrio de la Calle de esta Ciudad, no sólo no se les impida habitar en qualquier otro sitio de la Ciudad, o Isla, sino que se les favorezca y conceda toda protección y que no se les insulte ni maltrate bajo las penas que en dicha Real Cédula se expresan. Entendido este cavildo de las piadosas intenciones de S. M. y persuadidos al mismo tiempo de la verdad e importancia de las Máximas funda-

¹³ Sobre les Reials Cèdules de Carles III vid. MIQUEL FORTEZA "Els descendents dels jueus conversos de Mallorca" MCMLXVI pàgs. 41-48.

¹⁴ A.H.M. Archivo de la Real Audiencia Llig. CI n.º 49.

¹⁵ A.U.L. "Resoluciones desde 1777 ad 1786" fol. 78-84 b.

mentales de Nuestra Religión, para conformarse con las unas y con las otras, no necesita sino proseguir en la conducta que ha observado hasta el presente por lo respectivo a los Individuos del Barrio de la Calle, que es quanto ofrece que decir a este Cavildo en contestación a la de V. S. mientras queda rogando a Dios guarde a V. S. dilatados años. Aula Capitular de Palma, y Enero 23 de 1783. D. Pedro Juan Puigdorfila, canónigo, y D. Juan Dezcallar, canónigo”.¹⁶ Sabent com sabem així com s’havia portat el capítol de canonges en el plet dels xuetes, la carta és per deixar sense polsos el més valent.¹⁷

El poble mallorquí, junt amb les seves classes dirigents, rebé les Reials Cédules amb indignació i féu el ferm propòsit que no fossin més que paper banyat, cosa que aconseguiren a la perfecció. En el “Noticiari” de Tomàs Amorós hi trobam indicis clars de l’estat d’ànim del poble: “Dit any, als últims de desembre 1782, un decret del Consell sobre los del Carrer, vulgo xulletes, que se los rompés l’arch,¹⁸ esto és, que poguessen estar a qualsevol carrer y ells ja habitavan y compravan casas a qualsevol lloch, luego era falsa la petició o demanda que ells feyen, y que los tractassen amb amor y que no los injuriassen amb paraules, dientlos xulletes, posant a los nobles pena de desterro y a los plebeyos de presidi y de esto se féu un pregó *et non habuit exactionem talem edictum. Sanguis eius super nos*”.¹⁹

Per l’any 1786, data de la segona Reial Cèdula, Amorós anota: “Dit any 1786 molt prop de la setmana santa fixaren un pregó de orde del Rey vinguda a nel Sr. Regent que a *los individuos de la Calle* no se los poguessen dir ningun género de infàmies y que poguessen entrar en el servici del Rey. Y la mateixa nit surtiren los cartells tots untats de “merda” y diferents pasquins contra los dits individus descendents de judios que en los quatre autos cremaren en Mallorca. *Sanguis eius etc.*”²⁰

I altra volta: “Dit any (1788) publicaren un pregó de orde del Rey que a los xulletes no los poguessin dir xulletes ni altres injurries, perquè des de lo any 1435 que crucificaren un esclau moro^{20bis} no

¹⁶ A.C.M. “Acta Capitulares 1781-1783” fol. 249-257 b.

¹⁷ Quant a l’actitud dels canonges davant el problema xueta vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT op. cit. pàgs. 79-103.

¹⁸ És a dir: un arc que hi havia a l’entrada del barri dels xuetes i que el separava dels altres barris de Ciutat.

¹⁹ A.H.M. MISCELANEA PASCUAL “Noticiari de Tomàs Amorós 1740 a 1800” Vol. VI pàg. 228.

²⁰ Id. id. id. Vol. VI fol. 231.

^{20 bis} Tot això de l’esclau moro crucificat era una calúnnia. Vid. FONTES RERUM BALEARIUM Vol. III GABRIEL LLOMPART i JAUME RIERA i SANS “La Historia de Sancta Fide Catholica de Benet Espanyol” pàgs. 140-192.

havien reïncidit en el judaisme, (si no haguessen omplert el claustro de St. Domingo de penitenciat per el St. Tribunal de la Inquisició de Mallorca, i alguns de ells morts impenitents judios, seria ver) y que poguessin entrar a tots los officis, y tenir puesto; però no manà que deguen entrar, sinó que puguen. *Sanguis eius super nos*". Com el lector pot veure, Amorós ja matitza i distigüeix entre poder entrar i haver d'entrar.²¹

A Mallorca ningú no pensà ni per un moment a complir les Reials Cèdules, i sobretot els Gremis, a desgrat dels manaments del rei, continuaren la seva inveterada campanya antixueta: dos botons bastaran per mostra.

El 19 de gener del 1786 Joan Pinya presentà un escrit a la Reial Audiència (recordem que per aquelles dates ja havien estat publicades dues Reials Cèdules) exposant que el gremi de torcedors de seda no el volia examinar per mestre. A instància de l'Audiència el 30 d'aquell mes Miquel Puigròs, únic majordom del gremi, contestà: "que Juan Piña ha pedido un examen desconocido en las Ordenanzas de este Gremio, las que lo deniegan en todo acontecimiento a los Individuos de la clase y descendencia del pretendiente Juan Piña".²² Com es pot veure el majordom Puigròs no té cap mica d'inconvenient a confessar a l'Audiència que no volien examinar Joan Pinya pel fet de ser xueta.

El 6 de febrer Pinya replicava a Puigròs amb l'argument que la Reial Cèdula del 1785 havia declarat els xuetes aptes pel servici de terra i mar i per qualsevol altre servici de l'Estat i que per tant havia quedat abolida la validesa de negar als xuetes la incorporació als gremis. El 2 de març el gremi responia que de tots els documents presentats per Pinya no s'inferia que el gremi tingués obligació d'examinar-lo, ja que les Reials Cèdules que Pinya allegava no parlaven per res de gremis ni de cosa semblant, i adjuntava còpia d'un Presidal Decret del 12 d'abril del 1685, quan foren aprovats els Estatuts del Gremi, en què es manava "que no puguin exercir ni fer de nostron art de torsedor de seda ninguna persona qui venga de rassa de moros ni de rassa de iudios".

El 30 d'abril Pinya insistia davant l'Audiència, dient que la Reial Cèdula del 9 d'octubre del 1785 invalidava tots els decrets en contra i que per tant havien de ser castigats els contraventors.

El 19 de maig el gremi, impertorbable, retrucava afirmant que les Reials Cèdules del 1782 i del 1785 en res no havien modificat els estatuts dels gremis. Per desgràcia no sabem la fi del plet.

²¹ A.H.M. MISCELANEA PASCUAL "Noticiari de Tomàs Amorós 1740 a 1800" Vol. VI pàg. 233.

²² A.H.M. Real Acuerdo. Año 1786 n.º 18.

L'altre botó de mostra de la intransigència dels gremis encara és més eloqüent. En el cas de Joan Pinya, els torcedors de seda tenien l'aferratall legal dient que les Reials Cèdules del 1782 i del 1785 no parlaven de la possibilitat que els xuetes ingressassin als gremis; però amb la publicació de la Reial Cèdula del 1788 en la qual, com ja hem dit, els xuetes eren declarats idonis per exercir qualsevol ofici, desaparegué aquell aferratall. Idò així i tot els gremis continuaren incommovibles. El 1798, deu anys després de la publicació de la darrera Reial Cèdula, el gremi de traginers denunciava a la Reial Audiència un tal Miquel Cortès (a) Porro perquè exercia l'ofici sense estar examinat.²³ El 20 de juliol d'aquell any, Cortès contesta dient que s'havia oferit per l'examen, però que li havien denegat, donant-li un permís verbal per exercir l'ofici. El 3 d'agost el gremi diu que mai no donà tal permís i que quant a l'examen de Cortès "es un asunto que deve tratarse en juicio separado por los muchos inconvenientes que hay". Es veu a la llegua quins són els inconvenients, encara que el gremi els calla.

En vista d'això l'Audiència multà a Cortès en tres lliures per haver traginat sense estar agremiat. Amb les seves relacions amb l'Audiència el gremi fa tota mena d'equilibris per no confessar que no vol En Cortès per ser xueta i apella a totes les estratègies legals, car el traginers (cosa rara) no tenien capítol discriminatori.

Després d'algunes demandes i respostes d'ambdues parts en què el gremi fa tot quant sap per impedir l'entrada a Cortès, aquest en un escrit presentat el 5 de febrer del 1800 es queixa que a pesar de l'ordre del 28 de febrer del 1799 en què es manava que l'admetessin a examen "no se ha podido lograr hasta ahora su devido cumplimiento, ni han bastado diligencias de urbanidad para ello... que le están continuamente ultrajando con dicterios hasta llegar a amenazarle de incendiarle el carro y cavallo...".

El 28 de març del 1800, Cortès insisteix que encara no l'han volgut examinar malgrat les ordres de l'Audiència i es dol "del continuo mal trato que le dan de palabras y amenazas, como ya tiene hecho presente, y siguen diariamente en ello...". L'Audiència mana que l'examinin dins el termini de vuit dies. El 4 d'abril replica el gremi demant temps, perquè els majordoms i els prohons acabaven de ser elegits i no s'havien fet càrrec de l'assumpte.

El 22 d'abril del 1800, a la fi el gremi, posat entre espasa i paret per l'ordre peremptòria de l'Audiència, es llevà la careta i declarà, després de negar els maltractes a Cortès: "El que se halle declarado

²³ Id. id. id. Año 1798 n.º 10.

que los Individuos de la Calle sean aptos y puedan entrar a estos oficios, no hace el que devan ser precisamente admitidos, y estas partes no pueden consentirlo, porque no hay cofrade alguno que lo quiera, y serian continuos los alborotos y quejas, y mucho más no habiendo podido conseguirlo otro alguno al paso de haverlo intentado, como actualmente hay pleito pendiente con otros Gremios, y no es regular que el presente haya de ser de inferior condición a los otros, y en estos términos, siendo ésta una pretensión que no queda todavía terminada, pues sin embargo de las Cédulas y Ordenes favorables a que se recurren, *niguna se ha puesto todavía en práctica* (el subrratllat és meu) no pueden por lo mismo los exponentes consentir haver de ser los primeros o quizás los únicos, perjudicando con esto a todos los gremios y a los otros cofrades”. Acaba demanant la suspensió del decret del 28 de març en què se li donaven vuit dies per examinar Cortès “hasta que la Real Audiencia haya decidido el punto de otros Gremios y particularmente el de tejedores de lino que está pendiente...”.

El mateix dia el Regent declarava: “No ha lugar”, però el 29 d'abril el gremi apellava altra vegada a l'Audiència. El 7 de maig Cortès feia constar davant el Regent que les excuses del gremi no eren bones (d'això es dedueix que encara no estava examinat) i deia Cortès: “quando tenemos a Domingo Aguiló examinado de hornero en juicio contradictorio con aquel gremio, y otros de que no se hace mención...”. El mateix dia es desestimava l'apellació del gremi. No obstant, el 19 de maig d'aquell any 1800 (recordem que ja feia dotze anys que Carles III havia publicat la darrera Reial Cèdula alliberadora) Miquel Seguí, procurador del gremi de traginers, presentava un escrit a l'Audiència en el qual exposava que Miquel Cortès era xueta i que per aquesta raó el gremi s'oposava a admetre'l, així de clar parlava el procurador “en perjuicio del mismo gremio y de los demás que tampoco lo han permitido, y no es razón que ellos hayan de abrir este paso y mayormente hallándose otro Expediente sobre el mismo asunto con el gremio de tejedores de lino que no se halla decidido todavía...”. Malauradament tampoc no sabem com va acabar tot aquest embolic.

Però d'aquests dos casos esmentats en podem treure la conclusió irrefregable que, malgrat les Reials Cèdules, el Gremis seguien tan hermètics com sempre contra els xuetes i que si qualcun hi va entrar, com és ara el cas de Domingo Aguiló en el gremi de forners, va ser a les males i ajudat per l'Audiència.

Un esdeveniment sorollós que degué perjudicar molt la causa dels xuetes, si és que pogué pitjorar més d'així com estava, fou que el 24 de juny del 1784 un tal Salvador Bonnín “natural y vecí del carrer de

la Xueyetaria —com diu el dietarista Gabriel Nadal—²⁴ xuieta fi descendent de judios” matà a Miquel Juan Nadal, de Felanitx “a la nit venint del moll, davant el portal de les Ànimes de St.^a Eulàlia ab una gran ginaveta de més de una mà de fulla, y li pegà una llançada semblant a la de Cristo, a la mamella esquerra, que li partí el cor; la riña venia de haver venut el xulleta unas sivellas a dit Nadal pes de plata que después foren solament de planxilla, y este li demanava los diners, y lo pagà *modo dicto*”.^{24 bis} El cas, com és bo de suposar, féu molt d’entraranou i revificar les rancúnies antixuetes. Bonnín, després d’haver comès el crim, es refugià dins Santa Eulàlia i l’endemà hi hagué discussió entre l’Reial Audiència i D. José de Cárdenas, comissari de marina, sobre qui havia de fer-se càrrec de l’assassí, ja que Bonnín, per estar matriculat com a soldat de marina, semblava que havia d’estar sota la jurisdicció militar. Donava la coincidència que un altre xueta, també soldat de marina, Nicolau Pomar, havia cercat refugi al mateix temps a Santa Eulàlia a causa d’una brega on hi havia hagut ganivetades. L’Audiència es resistia a cedir la més mínima part de jurisdicció a pesar que D. José de Cárdenas presentà documents on es provava que Salvador Bonnín, fill d’Antoni i de Jerònima Nadal, natural de Palma, havia estat matriculat el 2 d’abril del 1763. Nicolau Pomar, fill de Pere i Maria Bella, també natural de Palma, havia estat matriculat l’11 de febrer del 1779. Aquest havia ferit, sense matar-lo, un tal Marc Forteza amb una arma prohibida.²⁵

Entre l’Audiència i el Comissari de Marina s’originà una certa tibantor sobre qui tenia dret a jutjar els presos. L’Audiència opinava que els acusats no podien gaudir del fur militar ja fos per xuetes, cosa que concordava amb el que havia ordenat D. Manuel de Zalvide, inspector de matrícula del departament de Cartagena, que l’any 1773 havia ordenat que els xuetes no podien enrolar-se a la marina²⁶ ja fos pels seus delictes. El 28 de juliol replicava el Comissari negant poder a Zalvide per excloure ningú del servei de marina i afirmant que els delictes de Bonnín i Pomar no els exclouïen de la jurisdicció militar. El 30 l’Audiència responia que ella tenia per vàlides les disposicions de Zalvide contra els xuetes. El 2 d’agost, el Comissari de Marina insistia

²⁴ A.H.M. MISCELANEA PASCUAL “Noticiari dels fets memorables escrit per D. Gabriel Nadal 1749-1828” Vol. IX pàgs. 378-379.

^{24 bis} Vat ací la partida de defunció de l’assassinat: “Miguel Juan Nadal hijo de Juan y de Juana María Caldentey, cónyuges, natural de Felanitx, recibió la unción, falleció a los 24 de Junio 1784 de muerte violenta. Vivía en la travessera den Ballester y fue sepultado en la Iglesia parroquial de Santa Eulàlia, y firmo. Dr. Rafael Salvá Pbro. y Vicario”. A.D.M. Llibre de defuncions de Sta. Eulalia 1781-1789, fol. 67.

²⁵ A.H.M. Archivo Real Audiencia C.R. XXVI n.º 43.

²⁶ Vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT op. cit. pàg. 165.

sobre la seva jurisdicció, i en vista que no es posaven d'acord comunicaren al Consell Suprem de Castella el que succeïa sobre la competència d'ambdues autoritats.

Sens dubte això explica per què durà tant de temps el procés de Bonnín, car segurament degueren haver d'esperar la decisió del Consell. No sé si el jutjà l'Audiència o el Comissari, però el cert és que Bonnín fou condemnat a morir penjat, i s'executà la sentència el 16 d'octubre del 1790. El dietarista Gabriel Nadal fa constar²⁷ "que no fonch el primer xulleta penjat a Mallorca, com pretenien los del Carrer, pues en lo any passat penjaren *in eodem loco* a un soldat del Regiment de España anomenat Miró, fill de un xulleta mallorquí domiciliat en Alicante". El dietarista Amorós²⁸ també dóna la notícia: "Este any 1790 dia 16 de octubre, penjaren en Bonnín, descendent de judios, per haver mort un home (cristià vey) li declararen que la iglesia no li valia, y tot el xulletisme féu tot el possible perquè no el penjassin, perquè deien los xulletes que mai havien penjat ningú de ells, y lo any 1789 havien penjat un soldat del Regiment de España. Tal Segura, fill de un mallorquí xueta que estava en València". Els dos dietaristes no concorden en el nom ni en la ciutat de procedència del xueta penjat el 1789, encara que segurament en la notícia hi ha un fons de veritat. Sabem que Bonnín fou assistit pels frares caputxins i que predicà el sermó que s'acostumava en aquests casos el P. Francesc de Santa Maria.²⁹ L'incident degué ser molt comentat i degué ajudar molt a reforçar l'ambient anti-xueta.

Ara diguem qualque cosa més sobre l'Ajuntament de Palma. Quan la guerra contra la Revolució Francesa (1793-1795) la situació a tot Espanya i especialment a Mallorca arribà a ser vertaderament angunirosa; no hi havia ni homes per enviar al front de Catalunya ni doblers per pagar-los. El govern de Madrid no sabia on s'havia de girar per despenjar els tan necessaris doblers i els més necessaris soldats per enviar al front.³⁰ Davant aquest panorama descoratjador un tal Antoni Aguiló i Pinya, que era un xueta de molta història i de molt poca vergonya, va presentar a Godoy, primer ministre de Carles IV, un projecte per tal de reclutar 600 xuetes com a soldats de marina a més d'imposar a tots els xuetes una tassa extraordinària del 3 % com impost de guerra.³¹

²⁷ A.H.M. MISCELANEA PASCUAL "Noticiari de fets memorables escrit per D. Gabriel Nadal 1749-1828" Vol. IX pàgs. 378-379.

²⁸ Id. id. id. "Noticiari de Tomàs Amorós 1740 ad 1800" Vol. VI pàg. 235.

²⁹ Biblioteca Vivot "Misceláneas y Noticiarios" Vol. II pàg. 70.

³⁰ Sobre el tema de la guerra contra la Revolució Francesa vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT "Els xuetes i la guerra contra França 1793-1795" *Randa* n.º 7 pàgs. 31-37.

³¹ Per les malifetes d'Antoni Aguiló vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT "Lluites antixuetes en el segle XVIII" pàgs. 147-154 i el treball citat en la nota anterior.

De tot d'una el projecte, degut a l'Informe de l'Audiència de Mallorca, no va ser ben acollit pel govern central, però com que de cada dia les notícies que arribaven del front de guerra eren pitjors i Aguiló insistia en la seva idea, Godoy arribà a cedir i encomanar al dit Aguiló la tasca de dur-lo envant. Aguiló, amb la comanda de Madrid dins la butxaca, s'adreçà a l'Ajuntament en demanda d'ajuda, i a la sessió del 13 de juliol del 1795 se llegí una petició d'Aguiló en què exposava "que para acreditar haver el exponente practicado todas las diligencias que le han sido dables para el cumplimiento de cierta comision que le ha confiado S. M. y que ha procedido en ella con toda legalidad y arreglo, necessita de copia de la Resolución que se acordó en cabildo celebrado el 27 de abril de este año sobre incluir a los individuos de la Calle al Real Servicio de la Marina, por menos útiles"³² i acabava demanant dues còpies de la referida resolució per remetre-les als Ministeris d'Estat i de Marina, com també demanava còpia d'una representació que l'Ajuntament havia enviat al rei el 9 de setembre de l'any anterior sobre la impossibilitat en què es trobava Mallorca per formar el Regiment Provincial que se li havia assignat. L'Ajuntament es negà a entregar les còpies. El 20 de juliol Aguiló insistia demanant les còpies i l'Ajuntament acordava consultar els advocats sobre si estava obligat a no a entregar-les.³³

Resultava que el 27 d'abril del 1795, l'Ajuntament en vista de les dificultats que hi havia per completar el nombre de voluntaris per allistar-se al servei de Marina i fonamentant-se en una Reial Ordre del 9 de febrer del mateix any que declarava "que se procure cubrir el contingente por levas, por voluntarios, y últimamente por gente menos útil; y sólo se llegue a la quinta cuando por ninguno de estos medios se pueda cubrir el contingente" la Corporació Municipal acordà unànimement "que viene el caso de deverse aplicar como menos útiles a la

³² A.M.P. "Libro de Actas II 1795" n.º 57 fol. 77 b.-78.

³³ Id. id. id. fol. 103 b. No obstant el 22 de gener del 1795 havia estat adreçat un ofici a l'Ajuntament de part de Capitanía General que deia: "Incluyo a V. S. la adjunta certificación de los 30 reemplazos que deve dar esta Capitanía para el completo de este Rgto. Provincial por los motivos que en ella se expresan; para cuyo fin se servirá V. S. disponer que se haga el sorteo el día 1.º de Febrero del corriente año, y el día siguiente se me presentarán a mi casa para su filiación los mozos sorteados, remitiéndome al mismo tiempo testimonio auténtico en que conste la legalidad del sorteo según el formulario que para este efecto se pasó al Secretario de V. S., debiendo hacer presente que en este sorteo no deben ser incluidos los Individuos conocidos aquí con el nombre *de los de la Calle*, sino que debe ejecutarse cómo hasta ahora con exclusión de ellos, conforme a la orden dada por el Excmo. Sr. Inspector Marqués de Castelladosrius en oficio de 4 de mayo que dirigió al Marqués de Bellpuig". A.D.M. Secc. Manuscritos n.º 951. Dec aquesta notícia a Ramon Rosselló.

población de Palma, los individuos de la Calle que tienen aptitud para dicho servicio”.³⁴

Ja a la sessió del 5 de setembre del 1794 D. Gabriel Clar, síndic personer, havia fet notar que els xuetes quant a allistar-se a l'exèrcit feien l'orni i com que les necessitats eren infinites exposa “el menoscabo y falta que experimentamos de labranza, manufacturas y artes; y en estos apuros sólo tenemos a los vecinos llamados de la Calle, que ningún sorteo han sufrido, ni en ellos se advierte deseo de emplearse al Real Servicio ni por mar ni por tierra, por consistir sus miras en casarse, y de esta suerte aumentar considerablemente su número que ya es grande, haciendo de los ejercicios de trabajo, chupando del público las ganancias sin sudor, por ser los más tenderos de unas pocas ropas que venden al vareo, i otros Plateros en que muy bien pueden cerrarse dos tercios de tiendas sin experimentarse su falta. Siendo lo más doloroso que si los otros naturales han de llevar el peso del Real Servicio y se han de dejar los de la Calle en sus casas, y sólo para procrear y aumentar su ralea, ciertamente vendria tiempo en que toda Mallorca no consistiria en otra (cosa), al paso que es (la gente) de que más bien puede prescindirse”. Acaba preguntant a l'Ajuntament que prengui mesures davant una situació tan anòmala “para que se dé proporcionado destino en servicio de S. M. a los de la Calle, sin mezclarlos con otros mallorquines por las inconsecuencias que son de temer...”.³⁵

A la sessió del 9 del mateix mes, l'Ajuntament acordava adreçar al rei una representació sobre l'assumpte de cobrir les places que faltaven a la Marina i a l'Exèrcit, allistant xuetes.³⁶

A Madrid degueren acceptar la idea de l'Ajuntament, car a la sessió del 2 d'octubre d'aquell any fou llegit un ofici adreçat a la Ciutat per D. Joaquín de la Sierra, inspector de matrícules, que portava data del 30 de setembre, en el qual s'expressava que per poder dur a terme les providències de la Reial Ordre del 9 del mateix mes “para el alistamiento de los individuos nombrados de la Calle al servicio de la Real Armada” era indispensable que l'Ajuntament li passàs còpia certificada de la representació que havia fet al rei en el setembre del 1794 i de l'acord del 27 d'abril d'aquell any 1795. S'acordà entregar-li les còpies.³⁷

Però l'oposició dels mallorquins a què els xuetes servissin a l'Exèrcit o a la Marina fou tan monolítica que no hi va haver manera de rompre aquella tenaç resistència. Una volta acabada la guerra contra França, el 4 de gener del 1797, en la sessió de l'Ajuntament va ser llegit

³⁴ A.M.P. Libro de Actas I 1795 n.º 56 fol. 249 b.

³⁵ A.M.P. “Libro de Actas de 1794 n.º 55” fol. 378-379.

³⁶ Id. id. id. fol. 383.

³⁷ A.M.P. “Libro de Actas II 1795” fol. 238 b.

un ofici del coronel de Milícies relatiu a què no s'admetessin xuetes en el Regiment Provincial.³⁸ De manera que a pesar de totes les Reials Cèdules de Carles III el status dels xuetes continuà inalterat i inalterable. El prejudici eren més forts que les reials ordres.

I per acabar contarem un cas d'un projectat matrimoni mixt que, com molt d'ells, es frustrà a causa del racisme exaltat dels mallorquins. L'any 1799 succeí que una tal Catalina Seguí i Morro, filla de Mateu i Catalina, essent soltera acudí al batle de Ciutat dient que un tal Miquel Cortès, també solter, l'havia enamorada i de resultes d'això ella es trobava embarassada "por cuyo motivo se ha huydo de las casas de una prima suya en que estava recogida, temerosa de que sus parientes la insultasen, por no querer estos que la compareciente se case con dicho Miguel Cortés; y pidió se la depositara en las mismas casas donde se ha refugiado o en otra del gusto de su Merced. Y así mismo que se les hiciera saber a Francisco y Antonio Morro, hermanos, primos de la compareciente y más propinquos parientes, le prestasen el consentimiento para contraer matrimonio con el referido Miguel Cortés en el término de 24 horas".³⁹

L'escrivà, en compliment d'ordres que se li donaren, anà amb Catalina Seguí, que era acompanyada per Catalina Anna Flores, a casa de Josep Bonnín, mestre argenter, i demanà tant al Bonnín com a la seva dona Francesca Fuster si volien admetre en dipòsit a la Seguí "para que con tranquilidad y quietud pudiese deliberar sobre el matrimonio que intenta efectuar con Miguel Cortés"; el matrimoni Bonnín-Fuster contestà que estaven encantats de tenir a casa seva a la Seguí.

Però Francesc Morro, cosí de la Seguí com ja hem dit, nomenà procurador per dur el plet a Josep Obrador, agent de la Ciutat. Aquest presentà en nom del seu client una petició en què exposava que "es justo y racional para oponerse al matrimonio que intenta contraer dicha Seguí con Miguel Cortés, por ser éste notoriamente conocido y reputado por individuo de la Calle, de modo que quando mediase efectivamente algún motivo de precisión para el citado matrimonio, seria menos nocivo al honor de mi parte el que no se efectuase, que no el des-

³⁸ A.M.P. "Libro de Actas I 1797" n.º 60 fol. 10 b. Malgrat aquesta decisió, al final de la guerra contra la Revolució Francesa hi degué haver de part del Capità General, marquès de Castellodorsius, algun intent d'aprofitar els xuetes per qualque cosa, car el 26 de juny del 1795, el Capità General adreçava a tots els batles de les viles de Mallorca la següent circular: "Necesitando tener una completa noticia de los Individuos llamados de la Calle... añadirá V. M. a la lista, comprendiendo marido y mujer como cabezas de familia, todos los niños y niñas, desde que han nacido hasta los doce años". Aquesta notícia l'hem proporcionà mossèn Antoni Gili, d'Artà.

³⁹ A.M.P. Lligall XLV n.º 16, 17 i 18. Sobre el permís que era necessari per contreure matrimoni vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT "Lluites antixuetes en el segle XVIII" pàg. 141.

honor que sentiria casándose la mencionada Seguí con Cortés”⁴⁰ i acusa a Josep Bonnín i a Miquel Cortès i a tots els de la seva nissaga de mantenir ofuscada a Catalina Seguí “para que no conozca lo que va a hacer en perjuicio de su honor y de sus parientes...”.

La Seguí que, a més d'està embarassada, devia estar decidida a casar-se amb Miquel Cortès, va nomenar com a procurador a Miquel Llompart. Es clar que es produí una gran tibantor entre Catalina Seguí i els seus parents, i aquest fins i tot discutien entre ells per veure d'aclarir quin era d'ells el mes acostat al qual li pertocava de dret donar el permís pel matrimoni.

Sembla que els parents de la Seguí tingueren manya per treure-la de la casa de Josep Bonnín, perquè en un altre document aquella estava depositada a l'Hospital General. Ja era una manera d'allunyar-la de la influència dels xuetes i un camí per a poder exercir damunt ella una pressió forta.

El 2 d'octubre del 1799 un altre expedient. Aquesta vegada era D. Manuel Antonio de Denia, alcalde major i tinent corregidor, que declara que a pesar de l'intent dels parents de la Seguí perquè no li concedisqui llicència de matrimoni, malgrat tot això “alguna vez sea indispensable el contraer matrimonio dos personas desiguales, como puede ser en el caso presente la Catalina Seguí, embarazada de cinco meses, y por otra parte no ejercer el Miguel Cortés género de vida que las leyes y las costumbres provinciales reputan por torpes... y sí únicamente resulta ser el citado Cortés individuo de la Calle, oriundo de la nación hebrea, a quienes en este pueblo se les mira con una ojeriza y tedio insanable”. Recordem que el senyor de Denia era forester i que per tant, com tots els funcionaris foresters que exercien a Mallorca, se'ls feia molt costa amunt acceptar els nostres prejudicis.

A un altre document que segueix es diu que des de que Catalina Seguí està depositada a l'Hospital General la tenien tan ben guardada “que se la tiene bajo dos puertas en un cuarto muy reducido, sin más luz que una rejita que mira dentro el primer cuarto, a un perfecto modo de calabozo, cuyas llaves no se franquean a nadie sino a los primos de mi principal (és a dir: els cosins de la Seguí) y a un fraile capuchino, quienes continuamente la están seduciendo para separarla del matrimonio”.

El 30 d'octubre Joan Seguí en nom d'Antoni Seguí i de Francesc Morro presenta un altre allegat en el qual se recorda que Catalina Seguí és d'una família molt honorada “sin que jamás haya padecido su linaje ninguna decadencia o borrón” i que en canvi Miquel Cortès “es individuo de la Calle, así por parte de padre como de madre” que

⁴⁰ Els matrimonis mixtos donaven lloc a bregues enverinades entre les famílies. Vid. FRANCESC RIERA MONTSERRAT op. cit. pàgs. 109-141.

aquests individus “son tenidos y reputados por estimación común en esta isla por gente de la más baja esfera, y en consecuencia, si se efectuase el matrimonio de que se trata sobre ser notorio el deshonor que se conseguiria a mis principales y demás parientes de la Seguí, es cierto que ya no serian estos y menos la prole que resultaria de tal matrimonio admitidos en ninguna Comunidad Religiosa ni a algún empleo distinguido”. I per reforçar més la seva posició, el document dels Seguíns recorda que en anys passats hi va haver a l'Hospital General una dona soltera, filla dels seus pares, es a dir: expòsita, que també quedà embarassada d'un xueta, però que els regidors protectors de l'Hospital “no le permitieron efectuar el matrimonio con dicho individuo de la Calle por la notoria desigualdad y deshonor que le hubiera resultado...”⁴⁰

Finalment, tant feren i tantes influències movilitzaren els parents de la Seguí, que just de pensar que una cosina seva es podia casar amb un xueta els queia el món damunt, idò tant malavejaren, que aconseguiren el que volien i Catalina Seguí renuncià al matrimoni.

Aquesta presentà al batle, per mitjà d'un procurador: Miquel Quetglas, un document en què declarava que després d'estar depositada feia alguns mesos a casa de Magdalena Pujol (es veu que havia pogut sortir de l'Hospital General) després d'aquests mesos de reflexió havia arribat a convèncer-se que el matrimoni era impossible “que de efectuar semejante matrimonio havia de quedar infamada ella y todo su linaje. Por tanto, y mejor aconsejada, se aparta y renuncia dicha causa por medio de este escrito que presenta personalmente...”. Els parents degueren fer un bon alè. En documents del mes de gener del 1801 la Seguí encara era soltera.

Crec que amb tot això ha quedat ben demostrat que les famoses Reials Cèdules de Carles III no serviren per res i que amb cèdules o sense cèdules els mallorquins seguiren impertorbables en la seva secular idea racista.